

Det “nya” försvaret

En undersökning av policyprocessen bakom återgången till ett territoriellt försvar från ett insatsförsvar

FÖRSVARSHÖGSKOLAN

Statsvetenskap, inriktning krishantering och säkerhet

Delkurs 3: Självständigt arbete, 15 hp

Höstterminen 2017

Författare: Rebecca Karlsson

Handledare: Dan Hansén

Antal ord: 13 980

Abstract

The “new” defense

Author: Rebecca Karlsson

Since the end of the cold war there has been a transformation in the European armies towards a smaller, transnational, and more professional force. Between the years 2009 and 2015, however, there was a notable change in the discussion regarding the Swedish armed forces moving towards a more traditional and territorial force. The aim of this study is to examine the policy process before the abrupt change the defense bill constituted in 2015. The research question seeks to explain this change by applying the theory of multiple streams. By using process tracing as the methodology, the study traces different events and changes in opinions in effort to lay an empirical puzzle and through that explain the process behind the decision. The result of the study shows that a window of opportunity for change opened up in both the problem stream and politics stream which were made possible by the Russian annexing of the Crimea and the change of government. With the help from powerful policy entrepreneurs the bill got accepted by the majority of parties in the government.

Further research suggests studies in how the change in the Swedish defense policy have affected their transnational relationships regarding security. Sweden have, for example, spent a great deal of time building a defense cooperation with other members of the European Union through joint operations and close teamwork. It would therefore be interesting and vital to future defense strategies to examine the consequences of the defense bill from 2015.

Keywords: defense bill, policy process, multiple streams, Russia, the Crimea, military transformation, change

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
1.1 Problemformulering och syfte.....	5
1.2 Frågeställning.....	5
1.3 Avgränsning.....	5
1.4 Disposition.....	6
Forsknings- och teoriansknytning	7
2.1 Problemströmmen.....	8
2.2 Policyströmmen.....	9
2.3 Politikströmmen	9
2.4 Policyentreprenörer.....	10
2.5 Möjlighetsfönster.....	11
2.6 Tidigare forskning	12
Metod	16
3.1 Källkritik	18
3.2 Operationalisering	19
Analys.....	22
4.1 Problemströmmen.....	22
4.2 Policyströmmen.....	24
4.3 Politikströmmen	26
4.4 Policyentreprenörer.....	27
4.5 Möjlighetsfönster.....	30
Slutsats.....	31
Vidare forskning.....	32
Källor.....	33
Böcker.....	33
Artiklar.....	33
Officiella dokument.....	34
Internethemsidor	35

Inledning

Svensk försvarspolitik har genomgått flera förändringar de senaste decennierna. I början av 1990-talet fortsatte den svenska försvarspolitikerna så som den gjort under kalla kriget och dess syfte går att läsa i proposition 1991/92:102 ”Totalförsvarets utveckling till och med budgetåret 1996/97 samt anslag för budgetåret 1992/93”. Där beskrivs försvarsmaktens viktigaste uppgift vara att ”kunna möta ett väpnat angrepp” (prop. 1991/92:102, 4). Sveriges militära förmåga ska kunna besvara ett angrepp mot vitala samhällsfunktioner nationellt med hög kvalitet och ”snabb strategisk och operativ framgång” (ibid.).

Nästan tio år senare hade dock tonen i den svenska försvarspolitikerna ändrats då fokus skiftade från invasionsförsvar till insatsförsvar. I proposition 1999/2000:30 ”Det nya försvaret” föreslogs en ny riktning för det svenska försvaret vilket innebar en omställning mot internationell krishantering och insatser snarare än invasionsförsvar. I propositionen kan man läsa att hotet som det kalla kriget innebar ansågs mer avlägset och den säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa innebär en förändring i hur man kan nå säkerhet, därför föreslogs det att Sveriges ”totalförsvarsresurser kommer att successivt ställas om så att det blir bättre lämpat för internationell krishantering” (prop. 1999/2000:30, 11).

Ytterligare tio år efter det förstärktes inriktningen än mer från invasionsförsvar till insatsförsvar i och med proposition 2008/09:140 ”Ett användbart försvar”. Propositionen menar att ett anfall mot Sverige ansågs osannolikt men att ett anfall mot Sverige eller dess närområde ändå inte bör uteslutas. Sveriges säkerhet ska därmed byggas i solidaritet med andra stater som har ”[...] gemensamma demokratiska värderingar. Sveriges säkerhet stärks genom förtroendeskapande åtgärder, genom gemensam krishantering, samt genom aktiva och trovärdiga bidrag till nordisk, europeisk och global säkerhet.” (prop. 2008/09:140, 9).

Pendeln började dock svänga tillbaka till den försvarspolitik som yttrades i början av 1990-talet i proposition 2014/15:109 ”Försvarspolitik inriktning – Sveriges försvar 2016–2020” vilken skriver om en annan säkerhetspolitisk verklighet än som beskrivits tidigare. Det yttersta målet beskrivs inte längre vara att kunna bidra till en gemensam internationell krishantering utan att kunna möta ett väpnat angrepp nationellt (prop. 2014/15:109, 1). För att kunna nå målet beskrivs återupptagandet av planering för totalförsvaret vara ett av de åtaganden som är av yttersta vikt, vilket således innebär en återgång till det territoriella försvaret (prop. 2014/15:109, 51).

I över ett årtionde gick den säkerhets- och försvarspolitikerna inriktningen åt samma håll för att sedan ta en abrupt vändning och återgå till ett försvarsagerande som inte bevitnats sedan tidigt 90-tal. Skiftet i fokus från en hotbild till en annan kan nästan beskrivas som motsägelsefullt. Varför återgick vi till det territoriella försvaret? Fanns det andra genomförbara alternativ? Vad är det egentligen som kan påverka beslutsfattande och de processer som föreligger?

1.1 Problemformulering och syfte

James A. Thurber skriver i förordet till John Kingdons klassiska *Agendas, Alternatives, and Public Policies* att man måste förstå komplexiteten och dynamiken i nationellt agendasättande och hur viktigt det är för att kunna förstå policybeslutsprocesser i USA (Thurber i Kingdon 2003: vii). Förståelsen för hur agendasättande påverkar de beslut som fattas är dock inte limiterat till studier om den nationella politiken i USA utan kan appliceras på alla olika politiska arenor. Frågor som hur olika områden eller ämnen kan hamna på agendan, vem som kan påverka agendan och varför vissa ämnen leder till beslut och andra inte är frågor som kan ställas i 1980-talets USA likväl som i 2017-års Sverige. Logiken i den policyforskning som Kingdon bedrev är att det finns inneboende intressen som påverkar vilken policy som väljs och vad som hamnar på agendan. Dessa intressen kan komma från politiskt håll likväl som de kan komma från lobbyistgrupper, företag och organisationer (Thurber i Kingdon 2003: ix).

Den svenska försvarspolitik har genomgående beskrivits i diverse försvarspropositioner agera utifrån vad som sker i vår omvärld. I proposition 1999/2000:30 ”Det nya försvaret” föreslog regeringen en ny inriktning för att passa omvärldssituationen då ett nationellt angrepp inte ansågs sannolikt eftersom den säkerhetspolitiska situationen i Europa är avsevärt bättre än tidigare (prop. 1999/2000:30, 11). När Sverige, nästan 15 år senare, ändrade riktning igen var det återigen på grund av omvärlden som försvarspolitik bytte fokus. Den säkerhetspolitiska situationen i Europa beskrevs som försämrade i och med den ryska annekteringen av Krim och det innebar förändrade krav på Sveriges försvarsförmåga (prop. 2014/15:109, 1). I ett läge där förändring ska ske finns ett stort antal förslag på hur förändringen kan gå till. I Sverige hade man kunnat besluta om att gå med i North Atlantic Treaty Organization (Nato) vilken sedan kalla kriget har varit en naturlig försvarspolitik mot Ryssland. Det beslutades dock att istället återuppta bland annat totalförsvaret och återgå mot ett territoriellt försvar.

Frågor om varför en del ämnen hamnar på agendan och andra inte, hur en del beslut fattas och vad som påverkar processen kan som skrivit ovan ställas i den här situationen likväl som i USA under 1980. Syftet blir således att söka svar på varför vi har återgått till ett territoriellt försvar och vad som kan ha påverkat processen.

1.2 Frågeställning

Hur kan man förklara vändningen i den försvarspolitik inriktningen mellan 2009 och 2015 gällande återgången till det territoriella försvaret?

1.3 Avgränsning

Då den tydligaste förändringen skedde mellan försvarspropositionerna 2008/09:140 ”Ett användbart försvar” och 2014/15:109 ”Försvarspolitik inriktning – Sveriges försvar 2016–2020” kan det anses mest lämpligt att avgränsningen således är mellan de två perioderna. Analysens empiri har således begränsats till perioden mellan år 2008 och 2015.

Uppsatsen har även främst fokuserat på de två mest prominenta policyförslagen som kunnat identifierats då andra eventuella förslag inte har fått lika stort utrymme i den empiri som undersökts och således inte anses vara lika intressanta för uppsatsens undersökning och analys. De två policyförslag som undersökts är ett svenskt medlemskap i Nato och en återgång till det territoriella försvaret.

Vid en större undersökning skulle tidsspannet kunnat utökas till hur policyprocesser bakom försvarsbeslut påverkats från början av 1990-talet fram till idag då det hade kunnat visa på om det finns återkommande mönster i svängningar vid byte av försvarspolitisk inriktning eller om det svenska försvaret konstant utvecklas mot nya och obehövade inriktningar.

Dessa avgränsningar kan komma att få implikationer för slutsatserna då en djupare och bredare uppsats hade kunnat visa på mer generaliserbara resultat eller andra möjligheter till policybeslut och således ge ytterligare förklaring till varför ett beslut valdes framför ett annat. Implikationerna bedöms dock inte påverka uppsatsens slutsatser till den grad att avgränsningen utgör ett hinder.

1.4 Disposition

Inledningsvis behandlas uppsatsens valda teori och det analytiska ramverk som ämnar hjälpa till att besvara frågeställningen som presenterats. Det följs av ett avsnitt med tidigare forskning som anses vara relevant för studien som bedrivs. För att analysera det empiriska materialet och använda det analytiska ramverket krävs en lämplig metod vilken redogörs för i avsnitt tre. Därefter följer en operationalisering vilken syftar till att förtydliga hur analysen är uppbyggd och hur det analytiska ramverket har använts för att studera det empiriska materialet. De sista två avsnitten behandlar uppsatsens slutsats samt förslag till vidare forskning.

Forsknings- och teorianknytning

Då uppsatsen ämnar beskriva svängningarna i den svenska försvarspolitiken mellan 2008 och 2015 bör teorin som väljs lämpa sig väl med att undersöka just svängningarna.

Jennifer Mitzen menar att staters agerande påverkas av deras identiteter. En medveten förändring eller avsteg från hur staten normalt agerar innebär en ontologisk osäkerhet och är således en effekt stater vill undvika (2006: 347). Det är i förhållandet till att andra stater som den egna statens identitet fastställs och det avgör även agerandet (Mitzen 2006: 357). Då Sveriges försvarspolitiska agerande historiskt sett har inneburit ett nationellt fokus snarare än militärt samarbete kan förändringen från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar från första början anses som ett avsteg från den svenska identiteten. Återgången till ett territoriellt försvar är således endast ett agerande för att säkra den ontologiska säkerheten och hålla den svenska identiteten intakt. Även författarna bakom artikeln *Identity as a Variable* tar upp identitet som vitalt för att fastställa och nå mål och menar att konsensus inom en grupp implicit innebär ett fastställande av identitet (Rawi Abdelal, Yoshiko M. Herrera, Alastair Iain Johnston och Rose McDermott 2006: 700). Identiteter är ett resultat av sociala processer och om gruppen inte har ett tydligt mål eller syfte resulterar det i en fragmenterad grupp med en oklar identitet (ibid.). Då beslutet att övergå till ett insatsförsvar beskrivs ha fattats av en centrerad grupp aktörer utan gehör från varken allmänheten eller konsensus i riksdagen kan det tolkas som orsaken till att Sveriges försvarspolitik fragmenterades och att återgången till ett invasionsförsvar således blev ofrånkomlig (Eva Haldén 2007: 3). Syftet med uppsatsen är dock att undersöka processen bakom beslutet att återgå till ett invasionsförsvar och identitetsteorier, om än intressanta, anses inte vara tillräckliga för att nå ett önskvärt resultat.

Uppsatsen landar därför i teorin om *Multiple Streams* (hädanefter förkortat till MS), som utvecklades av John Kingdon. Teorin syftar till att ge en förklaring till hur staters oväntade eller snabba policyförändringar ibland inte följer en utstakad linje utan snarare kan vara ett resultat av olika processer som pågått bakom kulisserna (Paul Cairney och Nikolaos Zahariadis 2016: 87). Då syftet med uppsatsen är att undersöka svängningarna i den Sveriges försvarspolitik gällande återgången till ett invasionsförsvar lämpar sig teorin om MS bäst.

John Kingdons teori om agendasättande inom policyförändringar lanserades först 1984 och har sedan dess ansetts ha stor påverkan på studier inom policy- och agendaskapande (Paul Cairney and Michael D. Jones 2015: 37). Enligt Cairney och Zahariadis beskrivs policyskapande som ett komplext fenomen som påverkas av sammanstrålningen av tre olika strömmar vid öppningen av ett möjlighetsfönster (2016: 87). De tre olika strömmarna är problemströmmen, policyströmmen och politikströmmen, vilka följer sina egna regler och har skilda dynamiska egenskaper (Zahariadis 2014: 25; 31). Problemströmmen innehåller olika områden och problem som både medborgarna och policyskapare

vill ha på agendan (Zahariadis 2014: 32). I policyströmmen finns det en så kallad *primeval soup* i vilken flera olika idéer tävlar om att få acceptans i olika policynätverk (Zahariadis 2014: 33). Dessa nätverk består av allt från forskare till regeringstjänstemän vilka samlas kring ett gemensamt intresse om en policy de anser bör komma i fokus i beslutsfattandeprocesser. Idéerna diskuteras i olika forum, exempelvis debatter, och kan sedan ändras eller förbli som de var innan de accepteras som ett godtagbart förslag (ibid.). Den tredje strömmen är politikströmmen och påverkas av tre olika tillstånd; det nationella intresset, riktade kampanjer och byte av regering (Zahariadis 2014: 34). Dessa tre strömmar kommer beskrivas mer genomgående senare i teoriavsnittet.

När ett beslut har fattats i ett möjlighetsfönster är det tack vare att fokus ligger på problemet som behöver lösas, en möjlig lösning finns till hands samt en politisk vilja att agera. Dock beskrivs möjlighetsfönstret ofta som kort och fokus skiftar lätt till ett annat problem utan att en lösning beslutats för det första problemet (ibid.).

Zahariadis menar att MS syftar till att beskriva hur policybeslut fattas när regeringar står inför en tvetydig situation (Zahariadis 2014: 25). Mer information beskrivs reducerar osäkerhet, men mer information bidrar inte till att reducera tvetydigheten. Zahariadis använder sjukdomen AIDS som exempel och menar att mer information kan förklara hur sjukdomen sprids eller hur den kan botas men informationen säger ingenting om huruvida AIDS är ett politiskt, moraliskt eller hälsovårdsproblem (2014: 26). I Kingdons MS ligger Cohen, March och Olsens välkända ”garbage can”-teori i centrum vilken ämnar förklara hur beslut kan fattas i organisationer. De menar att problem och lösningar dumpas om vartannat i en soptunna utan att någon håller koll, rensar eller beslutar om vad som ska finnas däri eller inte. Vid tvetydighet då lösningen inte anses vara uppenbar, vilket sällan händer i politiken, kan lösningen på problemet redan finnas utarbetad och klar i soptunnan (Zahariadis 2014: 26f). Man letar således efter ett problem att hänga den redan färdiga lösningen på.

2.1 Problemströmmen

Problemströmmen innehåller olika områden eller omständigheter som policysskapare och medborgare vill ska hamna i fokus på den politiska agendan. Policyskapare får reda på vilka dessa områden är av olika indikationer, specifika händelser och feedback. Dessa indikationer kan användas för att utvärdera företeelser och omständigheternas magnitud och vilka möjligheter som finns till förändring (Zahariadis 2014: 32). De kan informera om barnadödlighet, hur många som förlorar livet i trafikolyckor och hur många niondeklassare som klarar av de nationella proven i svenska. Även mer specifika indikationer på exempelvis hur många sjuksköterskor som examineras, vart de söker jobb någonstans och vart behoven finns kan övervakas och sedan rekommendera nödvändiga medel för hur man kan påverka situationen. Det kallar Kingdon för rutinmässig övervakning (Kingdon 2003: 90f). Studier kan också insamlas om ett givet ämne vid en given tidpunkt. Detta görs i syfte att antingen bedöma ett problems magnitud eller få en uppfattning om förändringar i ett problem (Kingdon 2003: 91).

Problem är dock inte självklara för vare sig indikatorer eller politiker och behöver således en ”knuff” i en viss riktning för att generera uppmärksamhet. Den här knuffen kan komma i form av exempelvis en händelse som leder till att uppmärksamheten fokuseras mot ett specifikt område, så som en kris eller en katastrof (Kingdon 2003: 94f). Dessa specifika händelser kan innebära att media såväl som policyentreprenörer kan medverka till att fokusera på ett specifikt problem i händelsen (Zahariadis 2014: 32).

Kingdon gör även skillnad mellan tillstånd och problem. Tillstånd kan vara exempelvis dåligt väder, fattigdom eller en obotlig sjukdom. Ett tillstånd bedöms som ett problem när det finns en generell uppfattning om att det behöver ske en förändring (Kingdon 2003: 109).

2.2 Policyströmmen

Policyströmmen kan ibland beskrivas som en *primeval soup* av idéer där alla tävlar om att vinna acceptans i policynätverk. Dessa idéer sållas igenom av specialister i dessa nätverk, vilka kan innehålla både regeringstjänstemän, forskare och statligt anställda (Zahariadis 2014: 33; Kingdon 2003: 116). Dessa specialister ingår i så kallade ”think tanks” där medlemmarna delar en gemensam oro inom ett specifikt policyområde, exempelvis sjukvård eller försvaret (Zahariadis 2014: 33). En del av dessa idéer är genomförbara, andra inte och sållas då bort. Det finns en lång process där de beskrivs behöver ”tina” lite innan de har en ärlig chans då de behöver ha genomgått olika processer av omformuleringar, motionsförslag och varit inslag i debatter och dylikt (Kingdon 2003: 117). Det är som en naturlig selektion; de idéer som överlever har en ärlig chans att bli policybeslut, vissa mer tydligt så än andra (Kingdon 2003: 117). Chansen för ett problem att hamna på den politiska agendan ökar om det finns en lösning som hör till problemet (Kingdon 2003: 142f).

Idéer kan bli lika viktiga som politisk påverkan. Idéer måste vara väl genomarbetade, anses genomförbara och ha en god chans att bli implementerade (Kingdon 2003: 143). Policyförslagen blir därför skraddarsydda för att passa en viss budget, att nå största möjliga acceptans hos befolkningen och bli godkänd av de politiska ledamöterna (ibid.).

2.3 Politikströmmen

Politikströmmen består och påverkas av tre olika tillstånd; det nationella intressefokuset, riktade kampanjer och byte av regering (Zahariadis 2014: 34; Kingdon 2003: 145). Med det nationella intressefokuset menas att en relativt stor grupp medborgare tenderar att tänka liknande och att det fokuset skiftar intresse eller område med jämna mellanrum. Regeringstjänstemän och politiker kan hålla koll på vart fokuset riktas genom att studera exempelvis officiella opinionsundersökningar och kan genom det försöka att antingen föra in problemområdet på agendan eller agera för att försöka hålla det utanför agendan (ibid.). Kingdon beskriver att det nationella intressefokuset, den svenska översättningen av *the national mood*, inte bara påverkas av medborgarna utan även media (Kingdon

2003: 149). Det som får en plats media har således viss inverkan på det nationella intressefokuset (Kingdon 2003: 162).

Byte av regering eller en ny tillträdd försvarsminister exempelvis är ytterligare ett tillfälle då stora förändringar har lättare att ske och ett specifikt ämne kan komma upp på agendan (Zahariadis 2014: 34). Zahariadis tar upp sjukvården som exempel på ett ämne som fick en stor plattform när Obama valdes till president, där lyckades man få igenom en sjukvårdsreform innan möjlighetsfönstret stängdes, till skillnad från Bill Clinton då fokus hade varit på samma område men ingenting röstades igenom innan fönstret stängdes igen (2014: 34).

2.4 Policyentreprenörer

En entreprenör har ingen specifik position eller verkar inom ett specifikt område men det policyentreprenörer har gemensamt är att de har en agenda de vill driva igenom. Det kan vara en lobbyist, statligt anställd, forskare eller politiskt aktiv (Kingdon 2003:180). De beskrivs som villiga att investera deras resurser, vilket innebär allt från tid, energi, pengar och ibland även rykte, för att influera processen så att just deras policyförslag vinner (Kingdon 2003: 179). Det finns tre ingredienser en policyentreprenör bör ha för ett lyckat recept. Det första handlar om möjligheten att bli hörd och bli lyssnad på. Det kan antingen komma från att personen i fråga besitter viss expertis, exempelvis en forskare, eller någon från en beslutsfattande position (Kingdon 2003: 180). Den andra delen som behövs som policyentreprenör är innehavandet av politiska kontakter eller en god förmåga att förhandla, eller helst båda två (Kingdon 2003: 181). Den tredje ingredienser beskrivs som den viktigaste av de alla och det är tålamod och ihärdighet. Att konstant argumentera, debattera, skriva motioner, försöka påverka beslutsfattare och aldrig sluta visar på att policyentreprenören är villig att lägga ner enorma resurser på att lyfta sin agenda (ibid.). Dessa kvalitéer beskrivs således vara nyckeln till ett lyckat entreprenörskap då det båda mjukar upp processen och driver sin policyagenda framåt. När möjlighetsfönstret sedan öppnas måste de vara redo med ett genomförbart förslag. Om förslaget inte har "tinats upp" eller processen mjuknats upp kan de inte ta till vara på möjlighetsfönstret eftersom man måste vara säker på att ens förslag inte bara ska kunna överleva utan även anses vara genomförbart (Kingdon 2003: 117; 181). Börjar förslaget utvecklas eller formulera först när fönstret öppnas är det redan försent, en policyentreprenör är redo när än tillfället ges (Kingdon 2003: 182).

Att lyckas som policyentreprenör handlar ibland bara om tur, även om ovanstående beskrivning kan tolkas som ett resultat av rent intellekt. Vissa försöker sammanstråla de tre strömmarna långt innan möjlighetsfönstret har öppnat i syfte att presentera ett problem, en lösning och en nödvändig politisk förankring när fönstret väl öppnas. De försöker konstant sammanstråla strömmarna för att sedan försöka igenom på ett annat sätt när det första inte fungerat ända tills det gör det (Kingdon 2003: 183). När det väl fungerar handlar det således mer om tur än om politisk skicklighet.

Policyentreprenörer söker även så mycket uppmärksamhet till deras policyförslag som möjligt eftersom ju fler medborgare och politiker som vet om förslaget desto mer ökar chanserna att just deras förslag blir ett policybeslut (Zahariadis 2003: 11). Uppmärksamhet kan bland annat komma från specifika händelser, som beskrivit ovan i problemströmmen, men även genom att entreprenörer fäster välkända symboler till deras förslag. Symboler har både emotionella och kognitiva funktioner då de symboliserar någonting som väcker både känslor och har en redan välkänd innebörd (Zahariadis 2003: 12). De mest önskvärda symbolerna är välkända för alla medborgare i en nation, då det inte bara bidrar till att förslaget får mer uppmärksamhet och genererar någon typ av känsla utan den då även får bättre varaktighet (ibid.). Möjligheten att sammanstråla de tre strömmarna vid ett möjlighetsfönster ökar med en välkänd symbol och den bidrar även till att man behöver lägga ner mindre tid på att förklara ens policyförslag (ibid.)

2.5 Möjlighetsfönster

Möjlighetsfönstret representerar just en möjlighet, en liten lucka med möjlighet att förändra. Vid den tidpunkten fokuseras nästan all uppmärksamhet på den öppningen. De största förändringarna inom beslutsfattande beskrivs som ett resultat av de möjligheter som fönstret representerar (Kingdon 2003: 166). Entreprenörer beskrivs ligga på lur runt beslutsfattarna med färdiga lösningar vilka bara saknar ett problem att fästa dem vid när tillfället ges. Ibland öppnas fönstret relativt förutsägbart och ibland öppnas det vid mer kritiska tidpunkter (Kingdon 2003: 165). När fönstret väl har öppnats sker det inte lång tid innan det stängs igen. En anledning till att det stängs igen kan bero på att beslutsfattarna bedömer att de har löst problemet genom exempelvis ett beslut eller en ny lag. En annan anledning är att tålmodet tar slut hos de som försöker få igenom ett beslut utan att lyckas (Kingdon 2003: 169). En tredje handlar om att krisen eller händelsen som öppnat fönstret inte längre har allmänheten och beslutsfattarnas fokus som den hade i början vilket innebär att tiden för beslut börjar rinna ut (ibid.)

Möjlighetsfönstret öppnas i antingen problemströmmen eller politikströmmen. När den öppnas i problemströmmen beskrivs processen vara med mer logisk följdriktning då lösningar utvecklas för att lösa ett specifikt problem (Zahariadis 2003: 12). En specifik händelse, som exempelvis en orkan, pekar på ett specifikt problem och söker således en lösning för att undvika att samma följer av problemet sker igen (ibid.). När möjlighetsfönstret öppnas i politikströmmen däremot är processen den omvända. Fokus ligger då snarare på att få igenom sitt policyförslag, således en lösning på ett problem, innan själva problemet har identifierats (ibid.). Regeringsbyte är det mest uppenbara möjlighetsfönstret för förändring i policysystemet. Det specificeras inte exakt hur eller vad som kommer förändras utan skiftet anger snarare generella områden inom vilka en förändring bör ske. Det öppnar upp för mer specifika policyförslag från entreprenörer där det mest genomförbara och bäst lämpade sedan, kanske, väljs (Kingdon 2003: 168). Smekmånadsfasen, då möjlighetsfönstret är öppet och allting kan hända, kommer tillslut också att stängas (Kingdon 2003: 169). En ny utnämning till en post inom regeringen, exempelvis en ny sjukhålsvårdsminister eller försvarsminister, leder

oundvikligt till att strålkastarna och allmänhetens blickar riktas mot personen och ett fönster för förändring eller beslut kan således öppnas i och med fokuset positionen har dragit till sig (ibid.)

Hur möjlighetsfönstret öppnas, beslut kan fattas och agenda kan sättas handlar om att förstå de möjligheter som sammanstrålningen av de tre strömmarna innebär. En ström är inte viktigare än en annan utan de dynamikerna inom respektive och kombinationen ihop utgör möjligheten för beslutsfattande. Det är just sammanstrålningen och det faktum att det är en kombination av flera olika faktorer istället för en ensam som gör den så kraftfull (Kingdon 2003: 179).

2.6 Tidigare forskning

Avsnittet om tidigare forskning kommer börja med en övergripande bild av hur den tidigare forskningen kring hur förändring inom militär och försvarspolitik i Europa har studerats. Det följs av tidigare forskning inom svensk försvarspolitik och reformation. Avslutningsvis kommer forskning på hur den amerikanskbaserade teorin *multiple streams* kan appliceras på parlamentariska system och vilka eventuella implikationer det kan komma att ha på analysen av den svenska försvarspolitiska svängningen under 2015. Då forskning på just policyprocesser inom försvarspolitik i Sverige tyvärr inte hittats kan uppsatsen således fylla en empirisk lucka.

Forskaren Anthony King har studerat transformationen av europeiska militära styrkor utifrån ett strategiskt, operativt och taktiskt perspektiv i sin bok *The Transformation of Europe's Armed Forces: From the Rhine to Afghanistan*. King beskriver att Europas arméer inte har varit så små som de är nu på över 200 år men att de trots detta används i olika missioner världen över i uppdrag som ofta har som mål att stabilisera (2011: 44f). Stater har således adopterat en strategisk utvecklingsidé för att kunna möta de nya kraven och förutsättningarna genom att dels utvecklas mot en mer specialiserad professionalisering samtidigt som de även nödgas samarbeta med varandra på ett sätt som inte var möjligt under kalla kriget (King 2011: 45). Då opererade de europeiska nationerna oberoende av varandra och hanterade taktiska och operativa konfrontationer själva (King 2011: 145). Utvecklingen efter kalla kriget har således lett till närmare transnationella relationer och bättre sammanhållning länder emellan, även om King beskriver att en europeisk styrka inte anses finnas i sikte (ibid; 2011: 61). Till följd av ett förändrat säkerhetsläge i Europa har således den militära arenan förändras och ett transnationellt militärt nätverk nationerna emellan har formats (King 2011: 45). Även den operationella strukturen har förändrats snabbt och mycket (King 2011: 102). Då hoten har ändrat form från att vara koncentrerade konventionella hot från östra Europa till att vara komplexa och globala har en ny operationell struktur vuxit fram (ibid). Även om det beskrivs saknas vilja att delta i krävande operationer till den grad som exempelvis USA engagerar sig har det vuxit fram transnationella nätverk där den delade expertisen och erfarenheten har möjliggjort för globala militära insatser vilka annars inte hade varit sannolika (King 2011: 145). King anser att en förändring mot större och mer nationellt fokuserade arméer vore en osannolik politisk utveckling i Europa då både det transnationella samarbetet befästs och ökar kontinuerligt samt att en förändring mot det gamla och konventionella

sättet att bygga arméer komma innebära oönskade budgetkostnader (2011: 271). Han skriver att oavsett om Europa återigen hamnar i en konflikt eller annalkande krig med Ryssland kommer det inte leda till en återgång till ett massindustriellt konventionellt krig. De små, professionella styrkorna kommer fortfarande vara det smartaste valet framför en oflexibel och stor militär styrka (King 2011: 273).

Malena Britz och Arita Holmberg skriver om den svenska och europeiska säkerhets- och försvarspolitikerna och den utveckling man har kunnat se de senaste åren i och med en högre grad av europeisering (2015: 39). Europeisering innebär en ”förändring, eller transformation, där politiska problem och lösningar i allt högre grad har en europeisk dimension.” (Britz och Holmberg 2015: 36). Transformationen har pågått under en längre tid och har påverkat en stor del av de europeiska länderna då de konventionella hoten inte längre anses vara överhängande vilket även leder till att de traditionella militära medlen inte berörs. Vad man istället har sett är en utveckling av bland annat asymmetriska hot vilka inte går att möta med konventionella militära medel (ibid.). Försvarspolitikens osäkerhetsisering, ekonomins ökade betydelse och osäkerhet kring de transnationella samarbetsorganisationerna framtid är några de nya trenderna som har identifierats vilka således sätter ramarna för svensk säkerhets- och försvarspolitisk utveckling (ibid.). Britz och Holmberg menar att europeiseringen som har kunnat utrönas ”utgör ett trendbrott med svensk politik under kalla kriget, vilken till stora delar var inriktad på nationella lösningar.” (2015: 40). Den nationella styrningen som Sverige har värnat om innan, under och efter kalla kriget började nu bytas ut mot en mer europeisk styrning (Britz och Holmberg 2015: 41). Ett möjligt avbrott i den utvecklingskurva som Britz och Holmberg studerat är implikationerna av Rysslands annektering av ukrainska Krimhalvön 2014. Hotbilden som ett militärt aggressivt Ryssland innebär kan komma att sätta käppar i hjulet för den pågående europeiseringen då en möjlig svensk försvarsutveckling kan innebära ett större fokus på territorialförsvaret (Britz och Holmberg 2015: 46). En sådan utveckling skulle innebära försämrade möjligheter att bistå och erbjuda hjälp inom ramen för europeiskt försvarssamarbete då fokus kommer ligga nationellt (ibid.).

Eva Haldén har forskat kring reformationen från invasionsförsvaret till insatsförsvaret och skriver att försvarsreformen är ”ett tydligt exempel på en uppifrån styrd reform, där de centrala aktörerna som drev reformprocessen befann sig antingen på högsta ledningsnivå, eller i omedelbar anslutning till denna” (2007: 3). Implikationerna av det blev att uppslutningen bakom försvarsreformen nästan uteblev då förändringen var koncentrerad till en liten grupp snarare än en stor och bred med förmåga att få gehör hos politiker, andra berörda och allmänheten (Haldén 2007: 248). Det kan anses vara intressant då det är ett tydligt steg ifrån den konsensus demokrati, då konsensusökande i politiskt beslutfattande anses vara grunden för god demokrati, Sverige anses vara (Paul Cairney och Anders Widfeldt 2015: 1).

Arita Holmberg skriver i sin artikel *A demilitarization process under challenge? The example of Sweden* om hur en process av både demilitarisering och en återmilitarisering kan utrönas i Sverige de senaste åren (2015: 249). Demilitariseringen följer en europeisk trend vilken har pågått i viss mån sedan slutet av kalla kriget men har nu kommit till ett vägskäl i Sverige då den ryska annekteringen av Krim och en förändrad hotbild gentemot Sveriges territorium har befästs genom bland annat försvarspropositionen från 2015 (Holmberg 2015: 235; 249). Sveriges tidigare säkerhet- och försvarspolitiska strategi har byggt på solidaritet och samarbete men beskrivs nu isolera sig i och med den återupptagna militariseringen (Holmberg 2015: 249). Det kan leda till att Sverige återigen driver en kloss mellan den egna nationen och de övriga västeuropeiska staterna, både politiskt och strategiskt (Holmberg 2015: 249f).

Holmberg diskuterar även Nato och ett eventuellt medlemskap då hon menar att Sverige har bättre samarbete med Nato än en del av dess egna medlemsstater och dessutom en högre grad av militarisering efter 2015 försvarsproposition än somliga av dem. Holmberg frågar sig om ett eventuellt medlemskap skulle innebära att Sverige kan fortsätta på den inslagna vägen av demilitarisering eller om en återmilitarisering fortfarande skulle tolkas som en nödvändighet (Holmberg 2015: 250).

Zahariadis har, i sin teoriprovande bok *Ambiguity and Choice in Public Policy*, ämnat utveckla Kingdons amerikanskbaserade teori om flera olika strömmar för att passa parlamentariska system. Grunden i teorin är densamma men förhoppningen är att kunna generalisera resultatet av studierna som gjorts till parlamentariska system då Kingdons teori främst kan generaliseras till presidentstyren (Zahariadis 2003: 1). Då Sveriges politiska system är parlamentariskt lämpar sig texten väl i den tidigare forskningen eftersom Zahariadis har provat teorin på bland annat det parlamentariska system som Storbritannien har för att förklara policybeslut.

Det parlamentariska systemet skiljer sig på främst tre punkter gällande policybeslut och policyprocesser från presidentstyre. Den första skillnaden Zahariadis tar upp är att de parlamentariska demokratierna inte beskrivs vara lika anarkiska och decentraliserade som det amerikanska presidentstyret (2003: 16). De olika delarna av byråkratin är mer sammanhängande i parlamentariska styren vilket bland annat innebär att åtkomsten till beslutsfattarna av intressegrupper och liknande skiljer sig från presidentstyren. Då systemet i grunden är mer formellt och bättre sammanhållet resulterar det i att det är svårare för aktörer att påverka från utsidan (ibid.).

Den andra skillnaden är att beslutsfattande är mer flytande i USA då de anställda på olika poster byts regelbundet till skillnad från i de parlamentariska systemen då de flesta förslag är genomarbetade av partiet själva och har genomgått processen i *the primeval soup* i det egna partiet snarare än i exempelvis policynätverk (Zahariadis 2003: 16).

Slutligen menar Zahariadis att åsikterna mellan beslutsfattarna lär innebära mindre problematik i parlamentariska system än i det amerikanska presidentstyret. De flesta av ledamöterna i riksdagen har

lång erfarenhet och är mer vana vid att ställas inför beslut som kan innebära stora nationella förändringar, påfrestningar eller förenklingar (Zahariadis 2003: 16f). De ser således tydligare vad som behöver göras och vad det kan komma att innebära och även vad som inte kommer att fungera. Manipulation, som tidigare beskrivits som nyckeln för att förstå beslutsfattande i tvetydiga situationer, fungerar i teorin sämre i den här typen av system (Zahariadis 2003: 17).

Policyentreprenörer som innehar höga poster inom regeringen eller riksdagen och använder salamtaktiken under krissituationer antas vara mer framgångsrika att sammanstråla de tre strömmarna vid ett möjlighetsfönster till sin fördel (Zahariadis 2003: 15). Entreprenören bryter alltså strategiskt ner motstånd för sitt policyförslag genom manipulation av sekventiellt beslutsfattande så att dennes policyförslag enklare ska kunna röstas igenom längre fram i processen (ibid.). Istället för att lägga fram förslaget sin helhet presenteras det således i delar med förhoppningen om att varje del enskilt ska röstas igenom, detta eftersom den fullständiga lösningen antas vara för stort av ett kliv att ta i ett steg (ibid.). När del efter del röstas igenom har entreprenören således strategiskt söndrat motståndet och policyförslaget kan bli verklighet.

Metod

Juliet Kaarbo och Ryan Beasley skrev i sin artikel *A Practical Guide to the Comparative Case Study Method in Political Psychology* från 1999 att förklarande fallstudier passar den analytikern som är intresserad av fallet i sig självt och försöker förklara en händelse eller ett fenomen snarare än att pröva eller utveckla en teori eller hypotes (1999: 373). Vårt i studier av förklarande fallstudier är, till skillnad från den generella bilden av vad fallstudier ämnar göra, att syftet inte är att etablera generella regler utan syftet är undersöka och förklara det specifika fallet i sig självt. Det förhindrar dock inte användandet av en teori som en referenspunkt eller hjälp. (Kaarbo och Beasley 1999: 373f). Då mitt syfte är att förklara varför en återgång till ett territoriellt försvar från ett insatsförsvar valdes framför andra förslag och hur den processen gick till lämpar sig en förklarande fallstudie bäst. Uppsatsen ämnar varken att pröva eller utveckla en teori utan snarare att förklara ett skeende och ett beslut.

Forskningsfrågor som börjar med ett "hur" eller "varför" lämpar sig bäst för den här typen av metod då dessa typer av frågor fokuserar på den underliggande processen och de kausala sambanden mellan oberoende variabler och skeendet eller fenomenet som ska förklaras (Kaarbo och Beasley 1999: 378). Då forskningsfrågan lyder "Hur kan man förklara vändningen i den försvarspolitiska inriktningen mellan 2009 och 2015 gällande återgången till ett territoriellt försvar?" är det rimligt att anlägga den här typen av fallstudie som metod i uppsatsen eftersom den ämnar förklara ett specifikt skeende. I uppsatsens fall antas de olika strömmarna i MS (utvecklas i teoriavsnittet) vara de oberoende variablerna som påverkat resultatet, den beroende variabeln, eftersom de beskrivs påverka både vad det beslutas om och när det görs.

Vid en större uppsats, då mer tid och utrymme hade varit en möjlighet, skulle intervjuer kunna passa som metod för att samla in lämpligt forskningsmaterial. Likt de flesta andra metoder finns det flera olika typer av tillvägagångssätt, däribland kvantitativa intervjuer, djupintervjuer, öppna frågor och standardiserade frågor (Peter Esaiasson, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Ann Towns, Lena Wängnerud 2017: 235). Esaiasson et al. har delat upp metoden i två olika typer, informationsundersökning och respondentundersökning, där den förre syftar till att samla information från vittnen angående ett särskilt fenomen eller händelse och den senare sätter svarspersonen i fokus då dennes tankar och funderingar är den informationen man vill studera (2017: 235f). "En informantundersökning används för att forskaren skall kunna ge den bästa möjliga skildringen av ett händelseförlopp [...] De olika informanterna kan då mycket väl bidra med delvis olika bitar till det ofta komplicerade pusslet" (ibid.). Då uppsatsen har en förklarande ansats och ämnar undersöka ett fenomen i svensk försvarspolitik skulle intervjustudier således kunna fungera väl som metod. Uppsatsens valda teori beskriver även att undersökningen är som ett pussel, där olika strömmar och processer i dessa skapar ett möjlighetsfönster för agerande vilket är fenomenet som ska undersökas (beskrivs ytterligare i teoriavsnittet). Att studera fenomenet och processen bakom det, hur det gick till,

vad som egentligen hände och vem som gjorde vad kan således visa sig gynnsamt för uppsatsen. Likt tidigare beskrivit lämpar sig dock inte intervjustudier bäst för den här uppsatsen då bristen på tid kan resultera i att intervjuer kan komma att fälla studien, snarare än att gynna den.

Benämningen fallstudier kan leda till uppfattningen att det är flera olika fall som ska jämföras med varandra, vilket inte är en ovanlig variant, snarare tvärtom. I Björn Nilssons översättning av Robert K. Yin's lärobok om fallstudier står det att "flerfallstudier är att föredra framför en enfallsdesign" (2007: 76). Fler fall ökar sannolikheten att undersökningen blir mer generaliserbar och resultatet då inte bara ökar i betydelse men att slutsatsen även kan antas som mer hållbar (ibid.). Då uppsatsens ansats är en förklarande fallstudie där syftet inte är att explicit generalisera lämpar sig dock en enfallsdesign bäst. Vad som är generaliserbart beror dock även på nivån av vad man anser fallstudien är ett fall av på abstraktionstrappan. Mer specifikt är studien ett fall av policyprocessen bakom återgången till ett territoriellt försvar, vilket kan anses vara mindre generaliserbart då det är en specifik beskrivning av ett specifikt fall. Mer abstrakt kan studien beskrivas som ett fall av svensk försvarspolitik och kan således anses vara mer generaliserbart eftersom det kan gå att finna liknande processer i andra delar av försvarspolitiken eller under andra tidpunkter.

Uppsatsens frågeställning och syfte beskrivs således vara bäst lämpad att genomföra med en fallstudie med enfallsdesign. Metoden i sig beskriver dock väldigt lite hur själva uppsatsen ska genomföras, i annat än att den inte ämnar kunna bli generaliserbar utan förklarande. Enfallsstudien kan beskrivas mer som en forskningsdesign än en metod i sig vilket innebär att uppsatsen bör innefatta ytterligare en metod. Forskarna Derek Beach och Rasmus Brun Pedersen menar att metoden processpåring lämpar sig väl i enfallsstudier (2013: 2). Själva essensen av processpåring är att studien ska gå djupare än att endast identifiera korrelationen mellan oberoende variabler och resultat (Beach och Brun Pedersen 2013: 1). Ambitionen är att spåra kausala mekanismer; komplexa system vilka producerar resultatet genom interaktioner av många olika delar, eller i uppsatsens fall, strömmar (ibid.).

Beach och Brun Pedersen beskriver att det finns tre olika typer av processpåring (2013: 11). Den första är en teoritestande processpåring där målet är att testa teorin och om hypotesen teorin utmålade stämmer. Den andra typen syftar till att teoriutveckla genom processpåring då forskaren ämnar bygga eller utveckla en teori genom att kunna generalisera processpåringen till ett givet fenomen. Den tredje typen av processpåring Beach och Brun Pedersen tar upp anses vara en av de mer använda i dagligt bruk och spårningen syftar då till att förklara ett oväntat eller ovanligt fenomen eller resultat. Till skillnad från de andra två typerna är den tredje inte lika teoricentrerad utan fokus ligger snarare på att förklara ett skeende. De exemplifierar genom att skriva "istället för att studera mekanismerna bakom krig, skulle analysen fokusera på att förklara ett specifikt skeende och varför just det hände, likt första världskriget" (egen översättning, Beach och Brun Pedersen 2013: 11.).

Termen kausala mekanismer används mer brett i den tredje typen av processpåring än den bör göras i de teoricentrerade typerna. En förklarande processpåring är en forskningsstrategi som ämnar spåra den komplexa kedjan av mekanismer som är specifika just för det fallet som undersöks i syfte att spåra vad som producerade eller påverkade fallet resultat (Beach och Brun Pedersen 2013: 19). Förklaringen till varför något skedde behöver därför inte vara generaliserbart utan kan snarare anses som fallspecifikt.

”Poängen med vad vi kallar ’processpåring’ är att man ’spårar’ mekanismerna i den historiska processen mellan orsak och verkan.” (Teorell och Svensson 2013: 247). Fokus ligger återigen på det enskilda fallet och analysen bör därför ske inom den snarare än mellan flera olika fall.

George och Bennett använder dominobrickor för att illustrera hur man kan förklara processpåring (2005: 206). Tänk dig att din kollega visar dig 50 dominobrickor där alla står upp och där alla är riktade åt samma håll, och sedan ber kollegan dig gå ut ur rummet igen medan hon döljer bricka 2 till 49. När du kommer tillbaka i rummet igen ser du att bricka 1 och 50 ligger ned. Beror det på att den ena brickan är orsaken till att den andra ligger ned, alltså att det finns ett kausalt samband? Kan det vara så att din kollega simpelt puttade ner endast 1 och 50, eller att de föll samtidigt utan att ha med varandra att göra? Inga av de här frågorna kan bli tillfredsställda besvarade utan att man får se hur tillståndet för brickorna 2 till 49 ser ut eftersom det i sin tur skulle kunna ge mer information eller bevis för hur processen kan ha gått till. Finns det andra mekaniska förklaringar till att de föll, så som vind, jordbävningar eller mänskligt ingripande? Ligger dominobrickorna på sådant sätt som gör att man kan utröna huruvida de föll från 50 och nedåt eller omvänt? (George och Bennett 2005: 206f). Det här är, beskriver författarna, ett förenklat sätt att förklara processpåring; man försöker limitera listan av potentiella kausala mekanismer som orsaker till en verkan (George och Bennett 2005: 207). Genom att ställa olika frågor till materialet kan man försöka kartlägga hur processen har gått till.

Den mest enkla formen av processpåring är den linjära kausalitetskedjan, där man kan se en direkt linje från orsak till verkan vilket gör att den kan tolkas som ganska rak och okomplicerad (George och Bennett 2005: 212). De flesta fenomen inom internationella relationer och i studier om politik brukar dock innefatta något högre grad av komplexitet än direkta kausala samband. En mer komplicerad och komplex form av kausalitet ser man därför en sammanstrålning av olika orsaker, oberoende variabler eller kausala kedjor (ibid.). Då de olika strömmarna, vilket utvecklas i teoriavsnittet, beskrivs påverka utfallet när ett möjlighetsfönster öppnas leder det till att anta att den här typen av processpåring kan lämpa sig som metod.

3.1 Källkritik

Det empiriska materialet som insamlats till uppsatsen är bland annat debattartiklar i flertalet av Sveriges största tidningar. Det ansågs önskvärt att behandla material från fler än en tidning för att undvika eventuellt tunnelseende och öka reliabiliteten. Uppsatsen har även använts sig av

opinionsundersökningar som insamlats av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MBS). Undersökningarna och frågorna är återkommande varje år och anses således vara användbara då resultatet av mätningarna är jämförbara. Även officiella dokument från Sveriges regering och riksdag har undersökts. Det har varit önskvärt att skapa så stor bredd som möjligt i insamlingen av empiriskt material och då lämpar sig både tidningarartiklar och motioner från riksdagsledamöter. Det fanns mycket material att inhämta och utgå ifrån vilket var förhoppningen. Det hade dock varit önskvärt att även genomföra en intervjustudie eller insamla underlag från de som befann sig mitt i policyprocessen för att kunna undersöka om det material som uppsatsen insamlat stämmer överens med det som verkligen utspelade sig. Resultatet hade således kunnat bli annorlunda eller mer befäst.

Det empiriska material uppsatsen använt sig av är som beskrivit av flera olika slag. Det ansågs som vitalt av för analysen att se till olika sorters källor för att kunna lägga det empiriska pussel som krävs för att visa på den process uppsatsen valt att undersöka samt nå det resultat som önskas. Att endast studera försvarspropositioner skulle inte avslöja hur processen bakom beslutet såg ut. Genom att studera hur en diskussion förts i ett spann av flera år kan visa på ett mönster eller den kausala kedjan vilken eftersöks.

3.2 Operationalisering

Syftet med uppsatsen är att studera de processer, de oberoende variabler, vilka förelåg beslutet att återgå till ett territoriellt försvar, den beroende variabeln. Det följer således nedan en förklaring till hur uppsatsens analys är strukturerad och hur resultatet uppnåtts samt en metodologisk förklaring till det valda empiriska materialet. Avsnittet avslutas med eventuell kritik mot uppsatsens empiriska material och vilka konsekvenser det kan resultera i.

Som nämnt i metodavsnittet ämnar uppsatsen använda processpåring som metod. Den lämpar sig väl vid undersökningar som vill studera kausala mekanismer; en process som går djupare och anses mer komplex än att endast identifiera en korrelation mellan en oberoende variabel och en verkan (Beach och Brun Pedersen 2013: 1). Detta ämnas göras genom att undersöka olika strömmar vilka kan anses ha påverkar processen och därför även resultatet. Vid en processpåring är utfallet definierat som en händelse eller ett resultat som ska förklaras. Beach och Brun Pedersen menar att det innebär att de begreppsdefinitioner en studie tar hänsyn till ligger närmare den valda teorin och således är de teoretiska definitionerna (Beach och Brun Pedersen 2013: 48). Då det i uppsatsens fall är en policyprocess som studeras är de definitioner vilka teorin anser påverkar policyprocessen som bör operationaliseras.

Som beskrivet ovan anses uppsatsen vara teorikonsumerande studie då teorin ämnar förklara det valda skeendet. En sådan teori består av ett antal begrepp vilka syftar till att ge en förklaring och till vad som påverkar vad och varför (Teorell och Svensson 2013: 44). Dessa begrepp har definitioner utefter vilka studien undersöks. I uppsatsens fall är dessa begrepp de fem olika kategorierna som finns i Multiple

Streams (MS) vilka anses påverka utfallet under en policyprocess. De som studeras är problemströmmen, policyströmmen, politikströmmen, policyentreprenörer och möjlighetsfönstret. I teoriavsnittet beskrivs varje kategori och vad som anses påverka den delen av processen. Teorin menar på att det är en sammanstrålning av de tre strömmarna som utgör möjligheten för ett policybeslut. George och Bennet beskriver att i studier om politik ser man mer komplexa kausala samband i vilka det sker en sammanstrålning av olika orsaker (2005: 212). Uppsatsens valda metod och teori ämnar därför att göra samma sak; att undersöka de kausala sambanden mellan orsak och verkan. Analysen ämnar därför undersöka om det finns olika orsaker vilka alla leder till en verkan, alltså om det finns kausala samband, genom de fem delar som beskrivits i teoriavsnittet.

Vid förklarande studier av orsaker anses det finnas ett visst antal kriterier för att någonting ska kunna tolkas som en orsaksförklaring (Teorell och Svensson 2013: 59). Kausala samband kräver närhet i tid och rum mellan orsak och verkan, det måste således anses som fullt rimligt att den ena påverkade den andra (Teorell och Svensson 2013: 60). I uppsatsens fall betyder det att det empiriska materialet således borde vara i rimlig närhet i tid, vilket är en anledning till att tiden har avgränsats till perioden mellan de två försvarspropositionerna 2008/09 och 2014/15. Materialet som undersökts är även inom området försvars- och säkerhetspolitik i syfte att förhålla sig till det angivna rummet snarare än att studera hela den politiska sfären och således kunna få ett annat utfall. Det andra kriteriet är att orsaken ska föregå verkan (ibid.). I uppsatsens fall är det en förutsättning då syftet är att studera de bakomliggande processerna vid ett beslut snarare än de konsekvenser ett beslut fick. Det tredje kriteriet syftar till validitet och generaliserbarhet, således att samma process skulle leda till samma beslut (ibid.). I uppsatsens fall är det dock inte syftet att kunna generalisera utifrån slutsatserna utan snarare förklara ett skeende vilket således inte har tagits hänsyn till i inhämtningen av empiriskt material. Uppsatsen kan dock anses ha god validitet då materialet har relevant för problemställningen.

En studie söker alltid ha god reliabilitet och validitet. Om den undersöker det den avser att undersöka kan den anses ha god validitet. ”Validiteten är hög om undersökningsobjektet och datainsamlingen resulterar i data som är relevanta för problemställningarna” (Sigmund Gronmo 2006: 220). Studier anses ha hög reliabilitet om den sker på sådant sätt att samma resultat kan uppnås av andra forskare vid användande av samma mätmetod (Gronmo 2006: 221). Det finns dock alltid risk för mätfel där de två mest grundläggande är systematiska och osystematiska mätfel. Dessa anses leda till att det vi undersöker antingen kan under- eller överskattas (Teorell och Svensson 2013: 55). Det beskrivs som en möjlighet att ett visst godtycke av undersökningar kan påverka de beskrivningar vi gör av verkligheten (Teorell och Svensson 2013: 56). I uppsatsens fall, då det empiriska materialet är inhämtat av uppsatsens författare och där en viss utsällning gjorts för att anpassas till det analytiska ramverket gjorts, är det således en möjlighet att visst godtycke kan finnas i slutsatserna. Vid en annan metod för inhämtning av empiriskt material, så som intervjuer, skulle således slutsatserna visa på ett

annat resultat. Då detta varken förändrar eller förhindrar uppsatsens syfte eller fortgång anses det således vara någonting att vara medveten om snarare än en anledning att bryta studien.

Analys

4.1 Problemströmmen

Sveriges myndighet för samhällsskydd och beredskap (MSB) har de senaste åren sammanställt svenskarnas åsikter i olika frågor som rör bland annat säkerhetspolitik och försvar. Undersökningen har genomförts sedan 1950 och kallas för ”Opinioner – om allmänhetens syn på samhällsskydd och beredskap, säkerhetspolitik och försvar” (MSB 2017). I den undersöks hur opinioner, inom samma områden, ser ut varje år. Problemströmmen beskrivs bestå av områden som policyentreprenörer och medborgare vill ska hamna på den politiska agendan. Genom bland annat indikationer och specifika händelser kan policyskapare få reda på vilka områden dessa är och kan genom exempelvis indikationer utvärdera magnituden på vad medborgarna anser som ett problem (Zahariadis 2014: 32). Precis som Kingdon menade anses ett tillstånd endast vara ett problem när det finns en generell uppfattning om att det behöver ske en förändring (Kingdon 2003: 109). Dessa opinionssammanställningarna kan således anta ha en indikationsfunktion då de speglar vad den svenska befolkningen anser om bland annat försvarsrelaterade frågor. I frågan om inställning till hur troligt det är att olika händelser ska inträffa i Sverige de närmsta fem åren listas 14 olika områden, bland annat hur troligt det är att Sverige ska drabbas av ett militärt angrepp. 2011 ansåg 61 % att det inte alls bedömdes som troligt och 35 % som inte speciellt troligt (MSB 2011: 18). 2013 hade siffrorna börjat svänga lite då 5 % av Sveriges befolkning ansåg det vara troligt att ett militärt angrepp kommer ske inom de närmsta fem åren och 40 % respektive 51 % ansåg det som inte speciellt troligt eller inte alls troligt (MSB 2013: 21). 2014 hade opinionen skiftat ytterligare då 3 % bedömde det som mycket troligt, 11 % som ganska troligt och 46 % respektive 38 % som inte speciellt troligt och inte alls troligt (MSB 2014: 24). Trots att en klar majoritet inte bedömer det som troligt kan man utröna en tydlig skillnad i att en del av befolkningen trots allt anser att ett militärt anfall är mer trolig händelse 2013 än 2011. Utifrån den här opinionsundersökningen kan man således anta att en del av Sveriges befolkning börjar oroas för militära angrepp. Det leder till frågan om vad befolkningen anser om det militära försvaret, då ett stort förtroende för det inte behöver tolkas som att en förändring bör ske eller att det är ett problem men att det omvända kan tyda på att det finns ett problem. Kollar man på opinionsundersökningarna mellan 2011 och 2014 anser mellan 71- till 80 % att Sveriges beredskap för att möta ett militärt angrepp är otillräcklig, med den högsta procentuella siffran från 2014 (MSB 2011: 20; MSB 2012: 22; MSB 2013: 23; MSB 2014: 26). På frågan om Sverige bör ha ett försvar ökade andelen procent av de som tycker att Sverige bör ha ett militärt försvar från 76 % 2011 till 89 % 2014 (MSB 2011: 72; MSB 2014: 79). Samtidigt minskade även andelen medborgare från 22 % till 8 % som ansåg att Sverige inte bör ha ett militärt försvar mellan samma årtal (ibid.). Dessa kan således fungera som indikationer på en förändrad syn i försvaret hos den svenska befolkningen då den successivt går mot både en mer orolig syn på säkerheten i omvärlden, hur viktigt det militära försvaret anses vara samtidigt som en mer positiv inställning till det militära försvaret kan utrönas.

En förändrad syn på det militära försvaret kan alltså urskiljas genom ovanstående indikationer, frågan kvarstår dock om det finns speciella händelser som man kan se som ytterligare indikationer vilka kan ha påverkat medborgarnas uppfattningar. Enligt de ovanstående observationerna kan man härleda de flesta mer markanta skillnaderna mellan åren 2013 och 2014.

I april 2013 rapporterade Svenska Dagbladet att Ryssland nyligen genomfört en flygövning med bomber mot svenska mål mot ett tillsynes oförberett svenskt försvar trots att den dåvarande försvarsministern Karin Enström fastställde att den svenska försvaret alltid ska kunna vara beredda på det oförutsägbara (Mikael Holmström 2013). Tre månader innan det kom den omtalade artikeln där dåvarande överbefälhavare Sverker Göranson pratade om ”enveckasförsvaret”, att Sverige endast kan försvara en specifik plats under endast en vecka, och hur nedskärningarna i försvaret således rimmar illa med en allt mer osäker värld (Holmström 2012). Ytterligare en väldigt uppmärksam händelse var Rysslands annektering av det ukrainska Krim under 2014, vilket sände vågor av chock och osäkerhet världen över (Karin Henriksson 2014). Annekteringen resulterade inte bara i stora sanktioner mot Ryssland från både Europeiska Unionen och USA utan ansågs även vara en del av den grund som påverkat den nationella säkerhet- och försvarsuppfattningen i Sverige (Carina Stensson 2014; prop. 2014/15: 109, 1).

I avsnittet om tidigare forskning skriver Anthony King att de flesta arméer i Europa har minskat till följd av en förändrad hotbild och säkerhetsläge och således har en professionalisering av styrkorna blivit en genomgående utvecklingstrend (2011: 44f). Den utvecklingen följde även Sverige vilken fastställdes tydligt i och med proposition 2008/09:140. En återgång till det stora och territoriella försvaret ansåg King vara en osannolik utveckling oavsett säkerhetsläge i Europa då de ökade budgetkostnaderna och en oflexibel styrka är konsekvenser stater vill undvika (King 2011: 271, 273). Rysslands annektering av ukrainska Krim kan, som beskrivet ovan, tolkas som en specifik händelse då den inte bara fick stor uppmärksamhet hos medierna men även kan anses ha varit den största faktorn i det förändrade säkerhetsläget som påverkade vad King ansåg osannolikt; en återgång till det traditionella försvaret. Arita Holmberg har beskrivit samma situation då hon beskriver att demilitariseringen, vilken följde en europeisk trend, kom till ett vägskil i Sverige efter den ryska annekteringen av Krim och följde snarare en återmilitarisering (Holmberg 2015: 235; 249). För att bringa klarhet i en situation kan studier insamlas om ett givet ämne för att så politiker kan bilda sig en uppfattning om ett problem (Kingdon 2003: 91). Dessa problem är dock inte alltid tydliga och behöver en ”knuff” för att uppmärksamheten ska riktas mot dem (Kingdon 2003: 94f). Rysslands annektering av Krim kan således tolkas som den ”knuff” som riktade uppmärksamheten mot problemen med den nya försvarsinriktningen. Analysen och bedömningen som Riksrevisionen kom ut med 2014 angående det svenska försvaret kan följaktligen anses vara en studie för att ge en uppfattning om situationen. Riksrevisionens granskning av försvaret mellan 2010 - 2014 skriver i sin rapport att ”Enligt Riksrevisionens bedömning kommer Försvarsmaktens förmåga att lösa alla uppgifter att vara

begränsad även med en fullt bemannad och resurssatt insatsorganisation” (RiR 2014:8, 10). Den ansåg även att styrningen lämnar ett stort tolkningsutrymme för Försvarsmakten då regeringen inte har prioriterat mellan de olika uppgifter som föreligger Försvarsmakten vilket har bidragit till en otydlighet i organisationens uppgift (RiR 2014:8, 11f).

De ovanstående specifika händelserna, vilka främst skedde mellan 2013 och 2014, opinionssammanställningarna från MSB och rapporten från Riksrevisionen kan antas ha kausala samband då man kan se liknande svängningar mellan vad som skett rent försvarspolitiskt och de försvarspolitiska uppfattningarna hos medborgarna.

4.2 Policyströmmen

I policyströmmen cirkulerar olika policyförslag som tävlar om att vinna mest acceptans hos majoriteten. De idéer som överlever processerna som tillkommer strömmen har en chans att tillslut bli policybeslut (Kingdon 2003: 117). Dessa idéer sällas av specialister inom området och behandlas därefter i både dagstidningar och i den politiska sfären genom bland annat debatter och motioner (Zahariadis 2014: 33; Kingdon 2003: 117). Missnöjet kring den svenska försvarsutvecklingen var relativt stor efter att en svag majoritet i riksdagen hade röstat för en förändring av försvaret då den har beskrivits som elitistisk och har tappat folklig förankring (Anders Lindberg 2011). Forskaren Eva Haldén beskriver att förankringen hos befolkningen och uppslutningen bakom försvarsreformer tappades redan innan det som Lindberg syftade till 2011. Haldén menar att det är tydligt att reformen om att gå från ett invasionsförsvaret till ett insatsförsvaret kom från en central och liten grupp aktörer vilka beslutade om förändringen utan brett gehör (2007: 3; 248). Då Sverige beskrivs som en nation med konsensusökande som grund i viktiga politiska frågor, och den beslutade försvarsreformen inte mötte de kraven, resulterade det i en våg av debatter och motioner angående den försvarspolitiska utvecklingen i Sverige (Cairney och Widfeldt 2015: 1; Lindberg 2012).

Efter proposition 2008/09:140, vilken fastställde den försvarspolitiska inriktningen, är det främst två förslag som har cirkulerat i policyströmmen. Det ena har handlat om ett svenskt medlemskap i Nato och det andra har handlat om att utveckla det svenska territorialförsvaret. I januari 2010 skrev Jan Björklund, Allan Widman och Birgitta Ohlsson för Folkpartiet (numera Liberalerna) en debattartikel i Svenska Dagbladet om att försvaret måste rustas för att kunna möta de nya hot som Sverige ställs inför i och med den politiska utvecklingen i Ryssland (Björklund, Widman och Ohlsson 2010). De anser att sänkningen av invasionsförsvaret under 90-talet var rätt då, men inte längre (ibid.). I en krönika för Expressens ledarsida skriver Anna Dahlberg om hur Nato-frågan hamnat på avbytarbänken och den internationalisering och solidaritetsförklaring med likasinnade stater känns ihålligt när ett svenskt Natomedlemskap inte ens är på tapeten (Dahlberg 2010). Sedan 2010 har dock frågan om ett svenskt Natomedlemskap kommit tillbaka som ett rimligt policyförslag då den dels successivt vunnit mer röster hos befolkningen, under 2014 visade MSB:s opinionsundersökningar att 48 % av svenskarna att Sverige bör söka medlemskap i Nato i jämförelse med 35 % som var emot (MSB 2014: 90). Under

2013 var 36 % för ett medlemskap och 40 % emot (MSB 2014: 90). Även Svenska Dagbladets opinionsundersökning 2013 visar på att svenskarna är mer positivt inställda till ett medlemskap i Nato (Lena Hennel 2013). Ett eventuellt Natomedlemskap behandlas även i riksdagen under perioden mellan de två försvarspropositionerna 2008/09:140 och 2014/15:109. Bland annat i en utrikespolitisk debatt den 19 februari 2014 där bland annat Nato-frågan diskuteras flitigt mellan olika riksdagsledamöter och den dåvarande utrikesministern Carl Bildt (Riksdagen 2014a) och i en interpellation från Johan Forsell (Moderaterna) angående att undersöka huruvida Natomedlemskap är ett alternativ för Sverige (2014/15:101, 1). Allan Widman (Liberalerna) har varit delaktig i flera debatter angående det svenska försvarets framtid och skriver i en bilaga med avvikande uppfattning till försvarsberedningens omvärldsanalys att han anser att Sverige bör ansluta sig till Nato (Ds 2013:33, 300).

Det andra alternativet som diskuterats mest är ett starkare militärt försvar. I en försvars- och säkerhetspolitisk analys på policynätverkets Folk och Försvars hemsida analyseras möjligheten ett nytt totalförsvar kan erbjuda. I och med den förändrade hotbilden anses ett insatsförsvar vara otillräckligt och således är ”Totalförsvar 2.0” ett möjligt alternativ (Johan Larnefeldt 2014). Det är inte första gången diskussionen kommit upp på Folk och Försvar. I en artikel från 2013 går det att läsa ”med samhällets ökande sårbarhet kan vi ändå skönja en debatt som verkar kretsa kring behovet av en ny form av totalförsvar” (Göran Arrius 2013). På den Kungliga Krigsvetenskapliga akademiens hemsida, ett policynätverk där framförallt försvarsrelaterade ämnen diskuteras, har debatten om ett nytt territoriellt försvar också förts och en del menar att processen för att återgå till det forna försvaret redan påbörjats (Nils Bildt 2013). I ett anförande om försvarspolitik i januari 2014 sa Peter Hultqvist (Socialdemokraterna), dåvarande ordförande i försvarsutskottet och nuvarande försvarsminister, ”Försvaret av Sverige börjar i Sverige [...] och jag är glad att den nationella dimensionen nu lyfts upp” (Riksdagen 2014b).

Sten Bergheden (Moderaterna) summerade de två alternativet som främst diskuterats i sin motion till riksdagen angående en utredning om svenskt Natomedlemskap genom att skriva ”Ett starkt svenskt försvar eller ett medlemskap i Nato är vad som behövs för att säkra vårt land och våra invånares trygghet.” (2014/15: 1245).

Idéer behöver vara både genomarbetade och anses genomförbara samt ha en god chans att bli implementerade (Kingdon 2003: 143). Då ett svenskt Natomedlemskap varken har konsensus hos befolkningen eller bland riksdagspartierna kan det således inte anses vara det bäst lämpade förslaget för att bli implementerat. I den sammansatta analysen och beslutet av försvarsproposition 2014/15:109 angående den svenska försvarspolitiska inriktningen 2016–2020 från utrikes- och försvarsutskottet går det att läsa att de delar regeringens uppfattning om att den svenska försvarsförmågan bör stärkas men att analysen inte ska utvärdera den militära alliansfriheten (2014/15:UFöU5, 1f). Kingdon skriver att

det policyförslag som väljs är skräddarsytt för både bli godkänd av de politiska ledamöterna och nå största möjliga acceptans hos medborgarna samtidigt som det passar en viss budget, vilket således tolkas som att återgången till ett territoriellt försvar var det policyförslag som skulle skapa minst friktion av de två (Kingdon 2003: 143).

4.3 Politikströmmen

Den tredje strömmen som kan påverka svängningar och policybeslut härleds till tre olika tillstånd; byte av regering, vad majoriteten av medborgarna fokuserar på och anser vara viktigt samt riktade kampanjer mot ett specifikt område (Zahariadis 2014: 34; Kingdon 2003: 145). Det nationella intressefokuset påverkas inte bara av medborgarna utan media spelar en stor roll i vad som anses vara på den nationella intresseradaren (Kingdon 2003: 162). Likt referenserna och hänvisningarna i föregående analysavsnitt kan man fastställa att det finns ett medialt intresse i att diskutera försvaret, framförallt efter den ryska annekteringen av Krim. Debattartiklar, ledartexter och artiklar i några av Sveriges största dagstidningar har återkommande figurerat och således kan tolkas påverka ett av de tre tillstånden; det nationella intressefokuset. 2013 direktrapporterade Svenska Dagbladet från Försvarsberedningens presskonferens angående det ändrade säkerhetsläget Ryssland har bidragit till (Mårten Eidevall 2013). Aftonbladet rapporterade från samma presskonferens och i en krönika från maj 2013 går det att läsa att dåvarande regeringen, framförallt Moderaterna, och Försvarsmakten och dåvarande överbefälhavaren Sverker Göranson inte drar jämnt vilket påverkar den svenska försvarspolitikerna då ”Sverige är ett litet land och behöver samsyn om försvars- och säkerhetspolitiken” (Anders Lindberg 2013). Intresset för försvarsrelaterade frågor kan även beskrivas som förhöjt i de opinionsundersökningarna som MSB har tagit del av och rapporterat om. Inställningen till om Sverige bör ha ett militärt försvar till exempelvis har successivt ökat varje år från 2011 (MSB 2014: 79). 63 % ansåg 2014 att Sverige absolut bör ha ett militärt försvar vilket är den högsta siffran på över tio år (ibid.).

Ett byte av regering är ytterligare ett tillfälle då stora förändringar har lättare att ske och kan ge en möjlighet för nya ämnen att komma på agendan (Zahariadis 2014: 34). När Socialdemokraterna presenterade sin regering tillsammans med Miljöpartiet i oktober 2014 innebar det att ett tillfälle för förändring hade börjat (Socialdemokraterna 2014). Dagens Nyheter skrev kort efter valresultatet blev klart att en av de viktigaste frågorna för regeringen att lösa är den om försvaret då de flesta partier är enade i uppfattningen om att en förändring bör ske för att hantera det förändrade säkerhetsläget i Europa (Hans Olsson 2014). Kombinationen av att både media och medborgarna har visat relativt stort intresse för säkerhets- och försvarspolitiska frågor och ett regeringsskifte kan beskrivas ha ökat möjligheterna för genomförandet av det policybeslut som fattades och således påverkat den försvarspolitiska svängningen. Politiker kan, genom att hålla koll på det nationella intressefokuset, försöka påverka att specifika frågor eller områden antingen hamnar på eller utanför agendan (Zahariadis 2014:34; Kingdon 2003:145). Då en förändring i försvarspolitikerna beskrivs varit ett av de

vallöften Socialdemokraterna gick till val på kan det tolkas som att det var ett ämne den nya regeringen själva ville ha på agendan (Hans Olsson 2014).

4.4 Policyentreprenörer

Uppsatsen har identifierat två olika policyförslag med störst chans att drivas igenom i perioden mellan proposition 2008/09:140 och proposition 2014/15:109; ett svenskt Natomedlemskap och en återgång till det territoriella försvaret. Analysen gällande policyentreprenörer kommer således förhålla sig till de olika entreprenörer som har kunnat urskiljas i de två ovanstående policyförslagen.

En policyentreprenör ämnar influera processen vid policybeslut i syfte att deras eget policyförslag ska vinna (Kingdon 2003: 179). En entreprenör beskrivs kunna vara i princip vem som helst, en forskare, lobbyist eller statligt anställd, men för att lyckas krävs det tre specifika beskaenheter (Kingdon 2003: 180). Den bör ha möjligheten att bli hörd och lyssnad på, den bör ha antingen goda politiska kontakter eller bra förhandlingsförmåga och besitta både tålmod och ihärdighet (Kingdon 2003: 180f).

Zahariadis beskriver i sin teoriprovande forskning om MS i parlamentariska system att de flesta förslag är genomarbetade av partierna själva, snarare än i policynätverk som de beskrivs vara i presidentstyren (Zahariadis 2003: 16). Således kan man anta att både partier och specifika medlemmar i partiet kan vara policyentreprenörer med en agenda de vill driva igenom.

Den mest framstående policyentreprenören för det första policyförslaget kan argumenteras vara nuvarande försvarsminister Peter Hultqvist. Rollen som försvarsutskottets ordförande, en position Hultqvist innehade mellan 2011 och 2014, gav per automatik två av de tre ingredienserna Kingdon beskriver som nödvändiga för ett lyckat policyentreprenörskap då han dels hade goda politiska kontakter samt en position som innebar att han blev lyssnad på (Försvarsdepartementet 2015; Kingdon 2003: 180). I januari 2013 skriver Hultqvist att det är problematiskt att inte ta säkerhetsshotet som upprustningen i Ryssland kan innebära på allvar och att den nationella försvarsplaneringen måste intensifieras och genomföras snarast för att kunna säkerställa Sveriges framtida säkerhet (Peter Hultqvist 2013). I en intervju i Sydsvenskan samma år menar Hultqvist att det svenska försvaret har brister man inte ska bortse ifrån och menar att ”Förmåga att delta i internationella insatser i all ära – försvaret av Sverige börjar i Sverige” (Sydsvenskan 2013). Dalarnas Tidningar (DT) skriver efter att Hultqvist valdes som försvarsminister 2014 att han har ”varit en frontperson i partiets nuvarande försvarspolitiska inriktning” och att posten som försvarsminister kommer väntat (Monica Boström 2014). I en undersökning om medborgarnas åsikter kring det svenska försvaret som Sveriges Television (SVT) låtit Sifo göra framgår det att en majoritet vill att försvaret ska stärkas, någonting som Hultqvist menar att det är en åsikt han har vidmakthållit en längre tid (Love Benigh och Alban Friberg 2014). Att försvaret av Sverige ska börja i Sverige är ett uttalande Hultqvist gjort återkommande då det går att läsa i en intervju med Sydsvenskan, som beskrivit ovan, och även var en del av hans anförande i en debatt angående försvarspolitiska frågor i riksdagen i början av 2014.

Hultqvist sade då ”Försvaret av Sverige börjar i Sverige. Det är en åsikt som nu allt fler har anslutit sig till och tycker är viktigt att i den offentliga debatten upprepa och tydliggöra.” (Riksdagen 2014b).

Då det var Hultqvists parti som vann valet 2014 och han valdes som försvarsminister hade han möjlighet att lansera den försvarspolitiska idén med allas uppmärksamhet riktad mot sig. Förslaget med ett starkare svenskt territoriellt försvar är dessutom något som det visat sig att många i Sverige kan ställa sig bakom, både medborgare och partier (MSB 2014: 79–80; Lindberg 2013; Love Benigh och Alban Friberg 2014). Användandet av ett territoriellt försvar som symbol kan antas vara väl genomtänkt som policyentreprenör då majoriteten av det svenska folket kan antas känna igen vad det innebär eftersom de har upplevt det. Således är det inte heller lika kontroversiellt att lansera en idé som är välkänd och medborgarna vet fungerar, till skillnad från ett Natomedlemskap vilket i jämförelse är helt okänt och dessutom går emot den befästa svenska traditionen om militär alliansfrihet. Att stärka den svenska försvarsmakten har även beskrivits som någonting de flesta svenska partier ställde sig bakom efter att de ryska aggressionerna ökade, vilket i sig kan anses vara ytterligare en symbol då det kan argumenteras att entreprenörerna för återgången till det territoriella försvaret spelade på den välkända ”rysskräcken” för att påverka hur gemene man kommer ställa sig till ett starkare svenskt försvar. När dessutom Ryssland annekterade Krim förstärktes hotbilden mot Sverige och symbolens eftertraktade effekt stärktes. Det kan således tolkas som att symbolerna har fungerat som strategi för att få igenom ett nytt policybeslut. Zahariadis diskuterar även salamtaktiken som någonting välkänt för policyentreprenörer då de genom sekventiellt beslutsfattande kan lansera ett större beslut med subkategorier som inte varit välkänt tidigare (Zahariadis 2003:15). Likt beskrivit i de olika analysavsnitten pratar beslutsfattare och policyentreprenörer främst om att det svenska försvaret behöver stärkas men inte explicit hur det ska genomföras. Idén om ett starkt svenskt försvar har således fått fäste hos både medborgare och politiker, så när försvarspropositionen från den nya regeringen kom kan det således ha tolkats som den rimliga vägen att gå för att nå målet och blev därför antaget utan större debatter.

En återkommande entreprenör för ett svenskt medlemskap i Nato är Liberalernas försvarspolitiska talesperson Allan Widman. I en krönika från Aftonbladet angående Försvarsberedningens säkerhetspolitiska analys av omvärlden går det att läsa att majoriteten av partierna i riksdagen är eniga angående hur försvaret bör utvecklas och att ”Undantaget är frågan om Nato där Allan Widman (FP) solospelar och vill att Sverige söker medlemskap. Men Widman brukar hålla på så och det är förmodligen inget att bry sig om” (Anders Lindberg 2013). Widman har återkommande debatterat för ett svenskt Natomedlemskap i både media och i riksdagen, vilket beskrivs vara en av de ingredienserna som behövs för att lyckas som policyentreprenörskap; tålamod och ihärdighet (Kingdon 2003: 180f). 2015 skrev han i en debattartikel i Expressen att ”Det finns inget alternativ till medlemskap i Nato” (Allan Widman 2015a). Tidigare samma år skrev Widman att Sverige borde ha anslutit sig till Nato för två decennier sedan och att ambitionen är att det ska ske i den kommande

mandatperioden (Allan Widman 2015b). 2013 skrev Widman att ”det framstod som naturligt att slutmålet var ett fullvärdigt medlemskap [i Nato]” efter att Sverige 1994 blev medlemmar i Natos Partnerskap för fred (PFF) (Allan Widman 2013). I en partimotion till riksdagen skrev bland annat Widman att Sverige bör söka medlemskap i Nato då ”Ett medlemskap i Nato skulle förbättra vår säkerhet” (2014/15:1876, 2).

Som försvarspolitisk talesperson för det Natovänliga partiet Liberalerna (dåvarande Folkpartiet) kan Widman således tolkas som en av de mest framstående entreprenörerna för ett svenskt Natomedlemskap då positionen innebär att Widman kan erhålla två av de andra ingredienserna Kingdon anser en entreprenör bör ha; goda politiska kontakter och en position eller expertis som genererar åhörare (Kingdon 2003: 180). Analysen menar dock inte att bortse från övriga eventuella policyentreprenörer inom Liberalerna, men då Widman är den som är ytterst ansvarig för försvarspolitiska frågor kan han anses vara den mest framstående och relevanta av dem. Widman sökte, likt Hultqvist, att stärka den svenska försvarsförmågan genom att spela på en av de två symbolerna som Hultqvist kan argumenteras ha använt; rysskräcken. Sverige, enligt Widman, kan bäst försvara sig mot Ryssland genom ett medlemskap i Nato, en åsikt som fick större gehör hos de svenska medborgarna än tidigare år 2014 (MSB 2014: 90). Den kan dock argumenteras vara mer kontroversiell än Hultqvist förslag om att enkelt återgå till någonting som de svenska medborgarna redan känner till. Således spelar Hultqvist inte bara på symbolerna om ett starkt territorialförsvar och rysskräcken, utan även på den traditionella uppfattningen om att Sverige ska hålla sig militärt alliansfritt.

Ovan har de två mest framstående politiska policyentreprenörerna identifierats. I en policyprocess kan det dock finnas mer än en som arbetar med att driva igenom samma agenda. Uppsatsen kan således identifiera ytterligare en möjlig policyentreprenör; Försvarsmakten. När dåvarande överbefälhavaren Sverker Göranson lanserade begreppet ”enveckasförsvaret” i slutet av december 2012 resulterade det i en våg av försvarspolitiska debatter och intresset skiftades oundvikligen till frågor rörande Sveriges försvar (Mikael Holmström 2012). Redan innan det uttalandet hade dock Göranson riktat stark kritik mot dåvarande försvarsminister Karin Enström genom att konstatera att försvaret kan tvingas välja bort försvarsgrenar om inte Försvarsmaktens anslag höjs (Ninna Bengtsson 2012). Det kan tolkas som relativt anmärkningsvärt att en underordnad är så pass vass i kritiken mot sin chef, dessutom i media snarare än bakom lyckta dörrar. Allan Widman uttrycker även i samma artikel att han tolkar Göransons uttalande som att Försvarsmakten har nått sin lägsta punkt och inte kan nå målen som krävs av dem med den förhållandevis lilla budgeten de givits. I Anders Lindbergs krönika på Aftonbladet går det dessutom att läsa att Moderaterna har ”hamnat i en allvarlig konflikt med ÖB och Försvarsmakten” (Lindberg 2013). Att Försvarsmakten söker större budgetanslag är knappast något spektakulärt eller oroväckande, men att de beskrevs vara i konflikt med den dåvarande regeringen är en situation som kan tolkas ha genererat i ett policyentreprenörskap. Genom att göra uttalandet likt

”enveckasförsvar” och att försvarsgrenar kan behöva prioriteras bort skapade de en debatt där regeringen fick försvara sin försvarspolitiska hållning och de övriga policyentreprenörerna såg tillfället att fortsätta driva sin agenda i det ljus dåvarande ÖB Sverker Göranson riktade mot problemet. Då Sverige har en lång tradition av att vara militärt alliansfria och har haft en förmåga att klara sig själva i kris- och krigssituationer kan det tolkas som en strategi av Göranson att spela på det svenska försvarets fruktade men annalkande förfall såvida större budgetanslag inte godtas. En strategi som verkar ha fått önskad effekt.

4.5 Möjlighetsfönster

I uppsatsens fall kan man argumentera att ett möjlighetsfönster öppnades i både politikströmmen och i problemströmmen under samma period. Valet 2014 medförde ett regeringsbyte i Sverige vilket är ett av de mest uppenbara möjlighetsfönstren i policyprocesser (Kingdon 2003: 168). Just det här fallet kan dock anses vara mer speciellt då en av de mest framstående policyentreprenörerna valdes till försvarsminister, vilket inte bara innebar att möjlighetsfönstret i politikströmmen hade öppnats utan även att entreprenören stod inför en gyllene möjlighet att driva igenom sin agenda genom sin nya post som en av de högsta cheferna för det svenska försvaret. Under 2014 annekterades även ukrainska Krim av Ryssland och händelsen hamnade i fokus på den politiska agendan. Den kan således beskrivas som en specifik händelse vilket i sin tur kan argumenteras ha öppnat möjlighetsfönstret i problemströmmen. En policyentreprenörs försök att koppla de tre strömmarna vid ett möjlighetsfönster beskrivs som avgörande för huruvida ett deras policyförslag kan bli beslut eller inte (Kingdon 2003: 179). Hultqvist, i egenskap av policyentreprenör, lyckades sammanstråla de tre strömmarna i de möjlighetsfönster som uppenbarade sig då han hade både ett genomförbart policyförslag, ett problem att fästa förslaget på i och med det förändrade säkerhetsläget och hotet från Ryssland samt en möjlighet att påverka rent politiskt i enlighet med det nationella intressefokuset. Det relativt ovanliga i att två strömmar öppnades samtidigt kan dessutom argumenteras ha lett till att det innebar en ännu större möjlighet att driva igenom sin agenda och nå ett beslut utan vidare kontroverser då förslaget dessutom var tillfredsställande för både de olika politiska partierna och de svenska medborgarna.

Slutsats

Det analysen visat är att vändningen i den försvarspolitiska inriktningen mellan 2009 och 2015 var ett resultat av flera olika faktorer. Under åren mellan 2009 och 2015 blev försvarspolitik ett mycket diskuterat ämne i Sverige då den ryska aggressionen ökade vilket förändrade säkerhetsläget i Europa. Den svenska försvarsförmågan, vilken var per försvarsbeslutet 2009 inriktad på ett insatsförsvar, visade sig vara otillräckligt vid ett eventuellt militärt angrepp på Sverige. Dåvarande överbefälhavaren Sverker Göranson riktade vid ett flertal tillfällen kritik mot dåvarande regeringen och menade att den svenska försvarsförmågan var bristfällig och att försvara Sverige vid ett militärt angrepp skulle bli svårt, om inte på gränsen till omöjligt. De ryska aggressionerna var dessutom inte enskilda utan upprepades vid flera olika tillfällen under ett spann av flera år vilket gjorde att diskussionen och debatten kring den svenska försvarsförmågan inte avtog till den grad att det inte bedömdes som lönt eller rimligt att diskutera en eventuell förändring i försvarsplaneringen. Framst två olika policyförslag diskuterades som möjliga beslut för att förbättra den svenska försvarsförmågan; ett svenskt Natomedlemskap och en återgång till det traditionella territoriella försvaret. Återgången till det territoriella försvaret var förslaget som vann men var således inte den enda rimliga lösningen på problemet. Problemströmmen visade att det fanns både indikationer från medborgarna på att det fanns en förändrad syn på försvaret och specifika händelser som bidrog till att ett möjlighetsfönster öppnades i strömmen. Politikströmmen visade att både det nationella intressefokuset och ett regeringsbyte skapade möjlighetsfönstret i strömmen. Det som främst påverkar vilket förslag som blir det beslut är dock beroende av policyentreprenörerna. Uppsatsen har främst identifierat två av de mest framstående entreprenörerna för de två policyförslagen. Göranson bidrog till att få uppfattningen om ett svenskt försvar i förfall in i rampljuset vilket möjliggjorde för de två policyförslagen att komma på den politiska agendan. Hultqvists användande av fler viktiga symboler och dessutom möjlighet att förbättra det svenska försvaret och samtidigt förhålla Sverige militärt alliansfritt kan anses vara de faktorer vilka påverkade att just återgången till invasionsförsvar blev förslaget som vann. Dessutom valdes Hultqvist till försvarsminister när den nya regeringen bildades under 2014 vilket är ytterligare en faktor som kan ha påverkat utfallet.

Förslaget som vann kan beskrivas vara en del av den salamtaktik Zahariadis diskuterade i den tidigare forskningen då det framgår i analysen att de inte explicit beskriver vad förslaget innebär utan snarare pratar i lösare termer gällande ett starkare svenskt försvar där försvaret av Sverige ska börja i Sverige. De diskuterar varken att det ska innebära ett invasionsförsvar, vilka medel som ska tillföras eller att Försvarsmaktens personalförsörjningssystem ska omvandlas. Således har de mjukat upp processen samt låtit förslaget tina till den grad att när möjlighetsfönstret öppnades samtidigt i både politik- och problemströmmen resulterade det i att policyförslaget kunde lansera flera förslag och ändringar som

inte varit helt självklara innan. Däribland ingår återgången till ett invasionsförsvar då uttrycket ”ett starkare svenskt försvar” inte behöver innebära just den åtgärden.

Vidare forskning

Malena Britz och Arita Holmberg diskuterar i den tidigare forskning att en svensk återgång till ett invasionsförsvar allvarligt kan påverka de relationerna Sverige har fokuserat på att bygga upp under perioden med insatsförsvar efter det kommer innebära försämrade möjligheter att kunna bistå och kräva hjälp inom ramen för europeiskt försvarssamarbete (2015:46). Det är även någonting som Arita Holmberg diskuterar i artikeln om en demilitarisering (2015:249f). Det kan således vara intressant att undersöka vilka följder den svenska återmilitariseringen har inneburit för de transnationella kontakterna och det europeiska försvarssamarbetet. Har konsekvenserna som Britz och Holmberg fruktade, att en kloss har drivits mellan Sverige och övriga europeiska stater, blivit verklighet? Innebär återgången till ett invasionsförsvar att Sverige står ensam utan möjlighet till hjälp vid ett eventuellt militärt angrepp eller kan samarbetet fortsätta utan vidare komplikationer?

Källor

Böcker

- Beach, Derek och Brun Pedersen, Rasmus. *Process Tracing Methods, Foundation and Guidelines*. 2013. Michigan: The University of Michigan Press
- Britz, Malena och Holmberg, Arita. Sverige och europeisk säkerhets- och försvarspolitik: Utvecklingstendenser i en sammanflätad process. I Kjell Engelbrekt, Arita Holmberg och Jan Ångström (red.) *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. 2 uppl. 2015. Stockholm: Norstedts Juridik
- Cairney, Paul och Zahariadis, Nikolaos. Multiple streams approach: a flexible metaphor presents an opportunity to operationalize agenda setting processes. I Nikolaos Zahariadis (red.) *Handbook of Public Policy Agenda Setting*. 2016. Massachusetts: Edward Elgar Publishing
- George, Alexander L. och Bennett, Andrew. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. 2005. Cambridge: The MIT Press
- Gronmo, Sigmund. *Metoder i samhällsvetenskap*. 2006. Malmö: Liber
- Haldén, Eva. *Den svåra konsten att reformera: Från invasionsförsvar till insatsförsvar*. 2007. Stockholm: Försvarshögskolan
- Kingdon, W. John. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. 2. uppl. 2003. New York: Longman Classics in Political Science.
- King, Anthony. *The Transformation of Europe's Armed Forces: From the Rhine to Afghanistan*. 2011. Cambridge: The Cambridge University Press
- Teorell, Jan och Svensson, Torsten. *Att fråga och att svara*. 3 uppl. 2013. Malmö: Liber
- Yin, Robert K. *Fallstudier: design och genomförande* (översättning av Björn Nilsson). Originaltitel: Case Study Research. 2007. Liber: Stockholm
- Zahariadis, Nikolaos. Ambiguity and Multiple Streams. I Paul A. Sabatier och Christopher M. Weible (red.) *Theories of the Policy Process*. 3 uppl. 2014. Colorado: Westview Press
- Zahariadis, Nikolaos. *Ambiguity and Choice in Public Policy – Political decision making in modern democracies*. 2003. Washington D.C.: Georgetown University Press

Artiklar

- Abdelal, Rawi, Herrera, M. Yoshiko, Johnston, Alastair Iain och McDermott, Rose. 2006. Identity as a Variable. *Perspectives on Politics*, Vol. 4, No. 4: 695-711.

<https://doi.org/10.1017/S1537592706060440>

Cairney, Paul och Jones, D. Michael. 2016. Kingdon's Multiple Streams Approach: What Is the Empirical Impact of this Universal Theory? *The Policy Studies Journal*, 44: 37–58. doi: 10.1111/psj.12111

Cairney, Paul och Widfeldt, Anders. 2015. Is Scotland a Westminster-style Majoritarian Democracy or a Scandinavian-style Consensus Democracy? A Comparison of Scotland, the UK and Sweden. *Regional and Federal Studies*, Vol. 25, No. 1: 1-18. <https://doi.org/10.1080/13597566.2014.958818>

Gerring, John. 2006. Single-Outcome Studies: A Methodological Primer. *International Sociology* 21 (5): 707-34.

Holmberg, Arita. 2015. A demilitarization process under challenge? The example of Sweden. *Defence Studies*, Vol. 15, No. 3: 235-253. <http://dx.doi.org/10.1080/14702436.2015.1084174>

Kaarbo, Juliet och Beasley, Ryan K. 1999. A Practical Guide to the Comparative Case Study Method in Political Psychology. *Political Psychology*, Vol. 20, No. 2: 369-391

Mitzen, Jennifer. 2006. Dilemma Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security. *European Journal of International Relations*, Vol. 12(3): 341-370. DOI: 10.1177/1354066106067346

Officiella dokument

Betänkande från utrikes- och försvarsutskottet 2014/15: UFöU5. *Säkerhetspolitisk inriktning – Sveriges försvar för perioden 2016 – 2020*

Försvarsberedningen omvärldsanalys Ds 2013: 33. *Vägval i en globaliserad värld*

Motion 2014/15:1245. *Utred Nato-alternativet*

Motion 2014/15:1876. *Svenskt medlemskap i Nato*

Proposition 1999/2000: 30. *Det nya försvaret*

Proposition 2008/09: 140. *Ett användbart försvar*

Proposition 2014/15: 109. *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016 – 2020*

Riksrevisionen 2014: 8. *Försvaret – en utmaning för staten. Granskningar inom försvarsområdet 2010 – 2014*

Internethemsidor

- Arrius, Göran. 2013. Förändrat Försvar – förankring i fara?. *Folk och Försvar*. 13 november. <http://www.folkochforsvar.se/artiklar/foeraendrat-foersvar-foerankring-i-fara.html> (Hämtad 2017-12-23)
- Bengtsson, Ninna. 2012. ÖB: välj mellan marinen och armén. *Dagens Nyheter*. 1 juli. <https://www.dn.se/nyheter/politik/ob-valj-mellan-marinen-och-armen/> (Hämtad 2017-12-29)
- Benigh, Love och Friberg, Alban. 2014. Svenska folket vill stärka försvaret. *Sveriges Television*. 4 september. <https://www.svt.se/nyheter/val2014/svenska-folket-vill-starka-forsvaret> (Hämtad 2017-12-29)
- Bildt, Nils. 2013. Debatt – Bygg ut den grundläggande militära utbildningen! *Kungl Krigsvetenskapakademien*. 26 januari. <http://kkv.se/debatt-bygg-ut-den-grundlaggande-militara-utbildningen/> (Hämtad 2017-12-23)
- Boström, Monica. 2014. Peter Hultqvist utsedd till försvarsminister. *Dalarnas Tidningar*. 3 oktober. <http://www.dt.se/dalarna/borlange/peter-hultqvist-utsedd-till-forsvarsminister> (Hämtad 2017-12-29)
- Eidevall, Mårten. 2013. Försvarsberedningen om Ryssland. *Svenska Dagbladet*. 31 maj. <https://www.svd.se/forsvarsberedningen-om-ryssland> (Hämtad 2017-12-12)
- Försvarsdepartementet. 2015. *Curriculum Vitae Peter Hultqvist*. Försvarsberedningen. <http://www.regeringen.se/49bb65/contentassets/dcd2c375a12e4f44950825e3e1c460b1/cv---peter-hultqvist> (Hämtad 2017-12-29)
- Hennel, Lena. 2013. Svenskarna har mjuknat i Natofrågan. *Svenska Dagbladet*. 15 maj. <https://www.svd.se/svenskarna-har-mjuknat-i-natofragan> (Hämtad 2017-12-23)
- Henriksson, Karin. 2014. Putin förklarar Krim ryskt. *Svenska Dagbladet*. 18 mars. <https://www.svd.se/putin-forklarar-krim-ryskt> (Hämtad 2017-12-12)
- Holmström, Mikael. 2013. Ryskt flyg övade anfall mot Sverige. *Svenska Dagbladet*. 22 april. <https://www.svd.se/ryskt-flyg-ovade-anfall-mot-sverige> (Hämtad 2017-12-12)
- Holmström, Mikael. 2012. Försvar med tidsgräns. *Svenska Dagbladet*. 30 december. <https://www.svd.se/forsvar-med-tidsgrans> (Hämtad 2017-12-12)
- Hultqvist, Peter. 2013. Enströms nöjdhet över försvaret är vansklig. *Aftonbladet*. 13 januari. <https://www.aftonbladet.se/debatt/article16055163.ab> (Hämtad 2017-12-29)
- Larnefeldt, Johan. 2014. Totalförsvar 2.0? *Folk och Försvar*. 2 juli. <http://www.folkochforsvar.se/artiklar/totalforsvar-2punkt0.html> (Hämtad 2017-12-23)

- Lindberg, Anders. 2011. Försvaret utan folk. *Aftonbladet*. 17 januari
<https://www.aftonbladet.se/ledare/article12490071.ab> (Hämtad 2017-12-12)
- Lindberg, Anders. 2013. Försvaret blir mer nordiskt. *Aftonbladet*. 1 juni.
<https://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/anderslindberg/article16883950.ab> (Hämtad 2017-12-12)
- Lindberg, Anders. 2012. Köttberget som måste redas ut. *Aftonbladet*. 16 januari.
<https://www.aftonbladet.se/ledare/article14216606.ab> (Hämtad 2017-12-23)
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2017. *Opinioner 2011 – Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*.
<https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/26214.pdf> (Hämtad 2017-12-10)
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2017. *Opinioner 2012 – Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*.
<https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/26586.pdf> (Hämtad 2017-12-10)
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2017. *Opinioner 2013 – Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*.
<https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/27284.pdf> (Hämtad 2017-12-10)
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2017. *Opinioner 2014 – Allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*.
<https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/27502.pdf> (Hämtad 2017-12-10)
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2017. *Opinionsstudier om allmänhetens syn på samhällsskydd, beredskap, säkerhetspolitik och försvar*. <https://www.msb.se/sv/Insats--beredskap/Psykologiskt-forsvar/Opinioner/> (Hämtad 2017-12-10)
- Olsson, Hans. 2014. 5 knäckfrågor som Löfven måste lösa. *Dagens Nyheter*. 15 september.
<https://www.dn.se/nyheter/politik/5-knackfragor-som-lofven-maste-losa/> (Hämtad 2017-12-28)
- Riksdagen. 2014a. *Utrikespolitisk debatt*. Riksdagen. https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/utrikespolitisk-debatt/utrikespolitisk-debatt_H1C120140219ud (Hämtad 2017-12-27)
- Riksdagen. 2014b. *Debatt om förslag – försvarspolitiska frågor*. Riksdagen.
https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/debatt-om-forslag/forsvarspolitiska-fragor_H101F%C3%B6U7 (Hämtad 2017-12-27)
- Stensson, Carina. 2014. Den omdiskuterade folkomröstningen på Krim. *Svenska Dagbladet*. 14 mars.
<https://www.svd.se/den-omdiskuterade-folkomrostningen-pa-krim> (Hämtad 2017-12-12)

- Socialdemokraterna. 2014. *Sveriges nya regering*. Socialdemokraterna.
<https://www.socialdemokraterna.se/aktuellt/nyhetsarkiv/sveriges-nya-regering/> (Hämtad 2017-12-27)
- TT. 2013. Sveriges försvar dåligt. *Sydsvenskan*. 14 februari. <https://www.sydsvenskan.se/2013-02-14/sveriges-forsvar-daligt> (Hämtad 2017-12-29)
- Widman, Allan. 2015a. Nato är vårt enda alternativ. *Expressen*. 13 juni.
<https://www.expressen.se/debatt/allan-widman-nato-ar-vart-enda-alternativ/> (Hämtad 2017-12-29)
- Widman, Allan. 2015b. Ja – vi klarar oss inte utan Nato. *Aftonbladet*. 8 juni.
<https://www.aftonbladet.se/debatt/debattammen/politik/article20915097.ab> (Hämtad 2017-12-29)
- Widman, Allan. 2013. Svenska stridskrafter helt beroende av Nato. *Dagens Nyheter*. 23 april.
<https://www.dn.se/debatt/svenska-stridskrafter-helt-beroende-av-nato/> (Hämtad 2017-12-29)